

ગુજરાતી
(તૃતીય ભાષા)

ધોરણ 9

માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ રાજસ્થાન, અજમેર

પાઠ્યપુસ્તક નિર્માણ સમિતિ

ગુજરાતી, તૃતીય ભાષા ધોરણ - 9

સંયોજક : ડૉ. અશોક પટેલ

એસોસિયેટ પ્રોફેસર, એસ.યુ.જી. કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન, વાસણા,
અમદાવાદ.

લેખકગણ

1. ડૉ. જગદીશભાઈ મહિડા
એસોસિયેટ પ્રોફેસર, એસ.યુ.જી. કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન, વાસણા.
અમદાવાદ
2. ડૉ. રાઘવજી માધડ
રીસર્ચ એસોસિયેટ, જી.સી.ઈ.આર.ટી.,
ગાંધીનગર
3. શ્રી માનવેન્દ્ર રાઠોડ
ભૂતપૂર્વ શિક્ષક, શ્રી વિદ્યાનગર હાઈસ્કૂલ, ઉસ્માનપુરા,
અમદાવાદ
4. શ્રી નીતિનકુમાર ઢાઢોદરા
આસિ. પ્રોફેસર, શિક્ષણ મહાવિદ્યાલય, ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ,
અમદાવાદ
5. શ્રીમતી નીલા રાજપુરોહિત
વરિષ્ઠ અધ્યાપક, રાજકીય બાલિકા ઉચ્ચ માધ્યમિક વિદ્યાલય,
નાથદ્વારા (રાજસમંદ)

આભાર

સંપાદક મંડળ અને માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ-અજમેર, એ બધા લેખકો પ્રત્યે આભાર અને કૃતજ્ઞતાની લાગણી વ્યક્ત કરે છે કે, જેમના મૂલ્યવાન વિચારો અને સર્જન આ પુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ કરેલ છે.

આ પુસ્તકમાં મુદ્રિત સમગ્ર વિષયવસ્તુનું સંપૂર્ણ ધ્યાન રાખવામાં આવેલ છે, છતાં પણ વિષયવસ્તુનો કોઈ ભાગ કે અંશ ભૂલથી પણ સમાવિષ્ટ થયો ન હોય તો તેના માટે સંપાદક મંડળ ખેદ વ્યક્ત કરે છે. આવી બાકી કોઈપણ વિગત કે વિષયવસ્તુ પ્રત્યે જો ધ્યાન દોરવામાં આવશે તો અમે એનો સહર્ષ સ્વીકાર કરીશું.

બે શબ્દ

વિદ્યાર્થીઓ માટે પાઠ્યપુસ્તક ક્રમબદ્ધ અધ્યયન, પુષ્ટીકરણ, સમીક્ષા અને ભવિષ્યના અધ્યયન માટે આધારરૂપ છે. વિષયવસ્તુ અને શિક્ષણ પદ્ધતિની દૃષ્ટિએ શાળાકીય પાઠ્યપુસ્તકની ગુણવત્તા અત્યંત મહત્વપૂર્ણ બની જાય છે. પાઠ્યપુસ્તકો ક્યારેય પણ જડ અને પ્રતિષ્ઠાભંગ કરે તેવા હોવા જોઈએ નહિ. પાઠ્યપુસ્તક આજે પણ અધ્યયન અને અધ્યાપન પ્રક્રિયાનું અનિવાર્ય સાધન બની ગયું છે. જેની આપણે ઉપેક્ષા કરી શકીએ નહિ.

છેલ્લા કેટલાંક વર્ષોમાં માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડના પાઠ્યક્રમમાં રાજસ્થાનની ભાષાકીય અને સાંસ્કૃતિક પરિસ્થિતિના પ્રતિનિધિત્વનો અભાવ અનુભવાતો હતો. આ દૃષ્ટિકોણને ધ્યાનમાં રાખતાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા ધો.9 થી 12 સુધીના વિદ્યાર્થીઓ માટે માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ રાજસ્થાન, અજમેર દ્વારા પોતાના પાઠ્યક્રમનો અમલ કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવેલ. તે મુજબ બોર્ડ દ્વારા શિક્ષણ સત્ર 2016-17થી ધોરણ 9 અને 11ના પાઠ્યપુસ્તકો બોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત પાઠ્યક્રમના આધારે તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે. આશા છે કે, આ પુસ્તકો વિદ્યાર્થીઓમાં મૌલિક વિચાર, ચિંતન અને અભિવ્યક્તિ માટેની પૂરતી તકો પૂરી પાડશે.

પ્રો. બી.એલ.ચૌધરી

અધ્યક્ષ

માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, રાજસ્થાન, અજમેર

ભૂમિકા

પ્રસ્તુત પુસ્તક ‘ગુજરાતી - તૃતીય ભાષા’ ધોરણ - 9ના વિદ્યાર્થીઓના અધ્યયન-અધ્યાપન માટે માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ રાજસ્થાન દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. આ પાઠ્યપુસ્તકની અનેક વિશેષતાને કારણે તેને વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ મૂકતા હર્ષની લાગણી અનુભવાય છે. આ પાઠ્યપુસ્તક એ વિદ્યાર્થીઓની વ્યક્તિક, સમાજની અપેક્ષાઓ, રાષ્ટ્રીય આકાંક્ષાઓ અને ભાષા કૌશલ્યોને ધ્યાનમાં રાખીને તૈયાર કરેલ છે.

પાઠ્યપુસ્તકનો મુખ્ય હેતુ વિવિધ પ્રકારની સાહિત્યકૃતિઓ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓમાં ગુજરાતી ભાષાનો વિકાસ કરવાનો છે. જેમાં વિષયવસ્તુને સાધન બનાવીને ભાષા વિકાસને જ પ્રાધાન્ય આપવાનું છે. પાઠ્યપુસ્તકમાં સમય, સ્વરૂપ અને લેખન શૈલીને ધ્યાનમાં રાખી ગદ્ય, પદ્ય અને વ્યાકરણનો સમાવેશ કરેલ છે. દરેક કૃતિની શરૂઆતમાં જે તે કૃતિના કર્તાનો અને કૃતિનો ટૂંકમાં પરિચય આપેલ છે. એટલું જ નહિ કૃતિનું જે સાહિત્ય સ્વરૂપ છે તેનાથી વિદ્યાર્થીઓ સામાન્ય પ્રમાણમાં પરિચિત થાય તેને ધ્યાનમાં રાખીને સાહિત્યના સ્વરૂપનો પરિચય પણ કૃતિની સાથે આપેલ છે.

વિદ્યાર્થી કૃતિને સરળતાથી સમજી શકે તે માટે કૃતિમાં આવતા અપરિચિત શબ્દો જે તે કૃતિના અંતે ‘ટિપ્પણ’માં આપેલ છે. વિદ્યાર્થીનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે તેમજ તેના સ્વઅધ્યયન માટે દરેક કૃતિની સાથે સ્વાધ્યાય આપેલ છે. આ પાઠ્યપુસ્તકની અનેક વિશેષતામાંની ધ્યાનાકર્ષક વિશેષતા જો હોય તો તે છે, કૃતિના અંતે આપવામાં આવેલ પ્રવૃત્તિ અને ભાષાસજ્જતા. અહીં એવી પ્રવૃત્તિઓ આપેલી છે કે જેનાથી વિદ્યાર્થી રમતાંરમતાં ભાષા શીખશે. ભાષાસજ્જતા દ્વારા વિદ્યાર્થી અને શિક્ષકનું ધ્યાન દોરવામાં આવેલું છે કે, તેમણે શું વિશેષ ધ્યાન રાખવાનું છે. તૃતીય ભાષાને ધ્યાનમાં રાખીને વિદ્યાર્થીએ શીખવું જોઈતું વ્યાકરણ પણ કૃતિના અંતે ભાષાસજ્જતામાં જ આપેલ છે.

આ પુસ્તકમાં વિવિધ પ્રકારની સાહિત્યકૃતિઓનો સમાવેશ કરેલ છે. જેથી વિદ્યાર્થીઓમાં ભાષા વિકાસની સાથે સાથે રાષ્ટ્રપ્રેમ, પ્રકૃતિપ્રેમ, પશુ-પક્ષીપ્રેમ, બંધુત્વની ભાવના, પ્રમાણિકતા પર્યાવરણનું જતન, સ્વચ્છતા જેવાં અનેક મૂલ્યોનો વિકાસ થશે.

સંપાદક મંડળને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ છે કે, આ પુસ્તક વિદ્યાર્થીઓ, વાલીઓ, શિક્ષકો તેમજ સમાજને ખૂબ જ પસંદ આવશે. પુસ્તક તૈયાર કરવામાં ખૂબ જ કાળજી રાખવામાં આવેલ છે. છતાં પણ જો કોઈ ખામી રહી ગઈ હોય તો તે માટે સંપાદક મંડળ દિલગીરી વ્યક્ત કરે છે. ઉપરાંત જો કોઈ વાચકના ધ્યાનમાં આ પુસ્તકની કોઈ ભૂલ કે ખામી ધ્યાનમાં આવે તો તે પ્રત્યે અમારું ધ્યાન દોરે તેવી નમ્ર વિનંતી. વાચકના આવા પ્રયત્નને અમે સહર્ષ સ્વીકારીશું.

સંપાદક મંડળ

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિગત	કૃતિનો પ્રકાર	કર્તા	પાના.નં.
1.	રામ રાખે ત્યમ રહિયે	પદ	મીરાંબાઈ	7
2.	પંખીઓની મહાસભા	બોધકથા	ગિજુભાઈ બધેકા	10
3.	પગલાં	પ્રકૃતિગીત	સુન્દરમ્	16
4.	લાઘી છીપણ	દંતકથા		19
5.	નિશાન ભૂમિ ભારતનું	દેશભક્તિગીત	ત્રિભુવન વ્યાસ	24
6.	પાંચ દાણા	ચાતુર્યકથા		26
7.	હે જ તારા આંગણિયા	પદ	દુલા ભાયા કાગ	31
8.	શરદીના પ્રતાપે	હાસ્યનિબંધ	જ્યોતીન્દ્ર દવે	33
9.	જનનીની જોડ	ઊર્મિકાવ્ય	બોટાદકર	38
10.	સારા અક્ષર	લઘુ નાટક	પિંકી શાહ	41
11.	રાજસ્થાન	પ્રકૃતિગીત	જયંત પાઠક	46
12.	વીર ભામાશા	નાટક	દુર્ગેશ શુક્લ	48
13.	લિખિતંગ દાદાજી	પત્ર		54
14.	મેંદી તે વાવી	લોકગીત		60
15.	ગાંધીજી : બે પ્રસંગો	જીવનપ્રસંગ	...	63
16.	સાદ વરત્યો	લોકકથા	ઝવેરચંદ મેઘાણી	67